บทที่ 2
ความเป็นมา ความหมาย แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค บ้านจัดสรรและอาคารชุดที่มีความชำรุดบกพร่อง

ที่อยู่อาศัยถือเป็นปัจจัยสี่ในการดำรงชีพของมนุษย์จึงส่งผลให้ธุรกิจในด้านนี้มีผู้ประกอบการเข้ามาแข่งขันลงทุนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจบ้านจัดสรรและอาคารชุด แต่เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองที่ด้อยกว่าทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบขึ้น ประกอบกับบ้านจัดสรรและอาคารชุดเป็นทรัพย์ที่มีราคาสูงทำให้ผู้บริโภคมีความเสี่ยงว่าจะเกิดความชำรุดบกพร่องขึ้น ดังนั้นในการคุ้มครองผู้บริโภคจึงสมควรที่จะทำการศึกษาถึงความเป็นมา ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในบ้านจัดสรรและอาคารชุด ซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรและอาคารชุด

เนื่องจากความต้องการที่อยู่อาศัยมากขึ้น ภาคเอกชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบธุรกิจการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นธุรกิจจัดสรรที่ดินในลักษณะของการจัดหาที่ดินมาแบ่งขาย เช่น บ้านแถว บ้านแฝด บ้านชั้นเดียว บ้าน 2 - 3 ชั้น หรือการก่อสร้างที่อยู่อาศัยออกไปในทางสูงขึ้นเหนือพื้นดิน (High Rise) โดยวิธีการก่อสร้างอาคารสูงมากขึ้นหลายๆ ชั้น บนเนื้อที่ดินเล็กน้อยเท่าเดิมแต่ได้ประโยชน์มากขึ้นที่เรียกว่าอาคารชุด ความเป็นมาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรและอาคารชุด มีดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบ้านจัดสรร

ธุรกิจการค้าที่ดินหรือธุรกิจจัดสรรที่ดินเปล่าเป็นรูปแบบของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยยุคแรกๆ ซึ่งมีการดำเนินธุรกิจที่ดินมาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 2 บางรายทำในลักษณะจัดสรรบางรายก็ไม่ได้ทำในลักษณะจัดสรรแต่ซื้อทั้งแปลงแล้วขายไปทั้งแปลงโดยเลือกที่ดินที่อยู่ในทำเลซึ่งจะมีราคาสูงโดยเร็วเพื่อกักตุนไว้เก็งกำไร ต่อมาเมื่อมีผู้เห็นว่าธุรกิจประเภทนี้ทำรายได้สูงจึงมีผู้ประกอบการค้าที่ดินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เกิดการระดมทุนตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด เพื่อกว้านซื้อที่ดิน ต่อมาทางราชการเห็นว่าที่ดินเป็นทรัพย์ซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตและเป็นที่อยู่อาศัยของพลเมือง ไม่ใช่ทรัพย์ที่จะนำมาซื้อขายเหมือนสินค้าทั่วไป จึงมีการ

ออกกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจค้าที่ดิน คือ พระราชบัญญัติควบคุมการได้มาซึ่งที่ดินโดยห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด เพื่อค้าหากำไร พ.ศ. 2485 แต่ต่อมากฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการควบคุมการได้มาซึ่งที่ดินเพื่อการค้าได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ใหม่ในประมวลกฎหมายที่ดินฉบับดังกล่าว ในหมวดว่าด้วยการค้าที่ดินมาตรา 101 และ 102 โดยมีผลบังคับใช้รวมไปถึงบุคคลธรรมดาด้วยในปี พ.ศ. 2515 ได้มีผู้ดำเนินการจัดสรรที่ดินเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มีกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมการจัดสรรที่ดินโดยเฉพาะปรากฏว่าการจัดสรรดังกล่าวไม่มีการจัดทำสาธารณูปโภคหรือบริการสาธารณะนอกจากนี้ยังก่อสร้างบ้านชำรุดบกพร่อง สาธารณูปโภค และบริการสาธารณะไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากไม่มีความรู้ ความสามารถและขาดประสบการณ์ใน งานด้านการก่อสร้าง กับทั้งมีการเอาเปรียบผู้บริโภคในเรื่องอื่นๆ อีก เช่น เปลี่ยนแปลงสวนหย่อม และน้ำพุเป็นบ้านพักอาศัย หรือถมทะเลสาบหน้าโครงการแล้วไปก่อสร้างอาคารพาณิชย์ขาย ก่อสร้างถนนมีขนาดความกว้างไม่ได้มาตรฐาน สระว่ายน้ำเล็กไม่ได้มาตรฐาน และไม่มีการบำรุงรักษาบริการสาธารณะให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ เป็นต้น[1] เป็นเหตุให้มีการพิพาทกัน รัฐจึงได้ออกกฎหมายประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 มาบังคับใช้อย่างเร่งด่วนเพื่อใช้เป็นมาตรการในการควบคุมการจัดสรรที่ดินของเอกชนให้เรียบร้อย และคุ้มครองประชาชนผู้ซื้อที่ดินจัดสรรให้ได้รับความเป็นธรรม ทั้งยังป้องกันการทุจริตฉ้อโกงของผู้จัดสรรที่ดินและเป็นการวางแผนการจัดสรรที่ดินของเอกชนให้มีคุณภาพต่อมา ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการจัดสรรที่ดินได้ประกาศใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วมีหลักการและรายละเอียดไม่เหมาะสมหลายประการรัฐสภาจึงได้ตรากฎหมายฉบับใหม่ คือพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 เป็นต้นไป โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ซึ่งมาตรา 2 กำหนดให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้มีแนวคิดที่จะแก้ปัญหาของหมู่บ้านจัดสรรให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องหาธนาคารหรือสถาบันการเงินมาค้ำประกันเกี่ยวกับการจัดสาธารณูปโภคในที่ดินจัดสรรตามที่ระบุไว้ในคำขอใบอนุญาตจัดสรร ถ้าผู้จัดสรรมิได้ดำเนินการตามที่ระบุไว้ในแผนผังโครงการหรือดำเนินการไม่เสร็จสิ้นตามกำหนด ธนาคารหรือสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันก็ต้องรับผิดชอบ สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจัดสรรต้องทำตามแบบที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางกำหนดขึ้น มิฉะนั้นผู้จัดสรรมีความผิดทางอาญาและข้อกำหนดในส่วนที่ทำให้ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรเสียเปรียบก็ไม่มีผลใช้บังคับด้วย ผู้รับชำระเงินค่าซื้อขายที่ดินจัดสรรต้องออกใบเสร็จรับเงินเป็นหนังสือ

---

[1] ไพโรจน์ อาจรักษา. (2547). **คำอธิบายกฎหมายการจัดสรรที่ดิน.** หน้า 11-12.

ให้แก่ผู้ชำระมิฉะนั้นมีความผิดทางอาญา เจ้าพนักงานที่ดินจะต้องจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมที่ดินแปลงที่ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรมีหลักฐานการชำระเงินมาแสดงให้เป็นชื่อของผู้ซื้อ ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรสามารถไถ่ถอนที่ดินแปลงที่ทำสัญญาจะซื้อจะขายซึ่งผู้จัดสรรนำไปจำนองไว้ได้เองหรือชำระหนี้ค่าบุริมสิทธิที่ดินแปลงนั้นซึ่งผู้จัดสรรได้จดทะเบียนค้างชำระหนี้ในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ได้เองแล้วจดทะเบียนรับโอนที่ดินแปลงนั้นมาเป็นชื่อของตนได้ และยังกำหนดให้ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรตั้งแต่กึ่งหนึ่งของจำนวนที่ดินจัดสรรทั้งหมดสามารถยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อขอจดทะเบียนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเพื่อทำหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาทรัพย์ที่เป็นสาธารณูปโภคของหมู่บ้านจัดสรรและบริการสาธารณะ เมื่อจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแล้วผู้ซื้อที่ดินจัดสรรทุกรายต้องเป็นสมาชิกของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร และสมาชิกต้องเสียเงินค่าบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและเงินค่าบริการสาธารณะ หากไม่ชำระก็มีบทบัญญัติลงโทษไว้ด้วย หมู่บ้านจัดสรรเก่าที่ได้จัดสรรเสร็จสิ้นไปตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวก็สามารถที่จะขอจดทะเบียนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรได้ และนำเอาบทบัญญัติเรื่องการชำระเงินค่าใช้จ่ายบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและค่าใช้บริการสาธารณะมาใช้บังคับได้ด้วย

สาระสำคัญของการจัดสรรที่ดินก็เนื่องจากในปัจจุบันมีประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกขณะทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนด้านทรัพยากรที่ดิน ฉะนั้นการจัดสรรที่ดินจึงมีบทบาทสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากรที่ดินเพื่อให้ใช้ได้อย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์มากที่สุด ซึ่งอาจจะแบ่งตามประโยชน์ใช้สอยเป็น 5 ประเภท ดังนี้[2]

1) เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย การจัดสรรที่ดินสำหรับปลูกที่อยู่อาศัย เช่นบ้านแถว บ้านแฝด บ้านชั้นเดียว บ้าน 2 - 3 ชั้น คอนโดมิเนียม เป็นต้น

2) เพื่อเป็นที่ประกอบการค้าหรือธุรกิจ โดยการจัดสรรที่ดินเพื่อสร้างตลาดสด อาคารพาณิชย์และศูนย์การค้าห้างสรรพสินค้า ตลอดจนสำนักงานธุรกิจต่างๆ

3) เพื่อเป็นที่พักผ่อนโดยการจัดสรรสถานที่ที่มีธรรมชาติเป็นสิ่งเอื้ออำนวยในการพักผ่อน เป็นสถานที่ตากอากาศชายทะเล นอกจากนี้ยังจัดเป็นสถานที่สร้างโรงแรมขนาดต่างๆ ตลอดจนสถานเริงรมย์ และที่พักผ่อนต่างๆ นานาประการ

4) เพื่อเป็นที่ประกอบอุตสาหกรรม เพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ของอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม ให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน ป้องกันมลภาวะที่จะไปกระทบต่อที่อยู่อาศัยและเพื่อสะดวกต่อการควบคุมการผลิต และเป็นการอำนวยสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้แก่งานอุตสาหกรรม

---

[2] สุนทร เปรมฤทัย. (2531). **"ทำไมจึงต้องมีการจัดสรรที่ดิน" หมู่บ้านจัดสรรดีเด่นประจำปี 2531 กรุงเทพมหานคร: กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย.** หน้า 80.

5) เพื่อเป็นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะจำเป็นที่ต้องมีการจัดสรรที่ดินให้ใช้ประโยชน์ในการผลิตทางเกษตรกรรมให้มีผลผลิตสูงและกระจายที่ดินในการทำเกษตรกรรมให้ประชาชนได้ทำการเพาะปลูกพืชผลได้มากขึ้นและมีผลประโยชน์ตอบแทนดีขึ้น

2.1.2 ความเป็นมาของธุรกิจอาคารชุด

เนื่องจากประชากรทั่วทุกประเทศเพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ขาดแคลนที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและการตั้งสำนักงานหรือสถานที่ประกอบธุรกิจทางการค้า เพราะที่ดินมีเท่าเดิมแต่พลเมืองมีเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องขยายบ้านเมืองที่อยู่อาศัยและสำนักงานออกไปในทางสูงขึ้นเหนือพื้นดิน (High Rise) โดยวิธีการก่อสร้างอาคารสูงมากขึ้นหลายๆ ชั้น บนเนื้อที่ดินเล็กน้อยเท่าเดิมแต่ได้ประโยชน์มากขึ้นหลายสิบเท่า และถือว่าเจ้าของห้องแต่ละห้องที่อยู่ในตึกหรืออาคารนั้นมีกรรมสิทธิ์ในห้องของตนและยังมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนกลางอันถือว่าเป็นทรัพย์สินร่วมกันด้วย และได้รับบริการด้านสาธารณูปโภคเท่าเทียมกันจึงจำเป็นต้องออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและคุ้มครองสิทธิของเจ้าของห้องแต่ละห้องซึ่งรวมอยู่ในอาคารเดียวกันนั้น กฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันคือ “พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522” หรือที่เรียกกันง่ายๆ ว่า กฎหมายอาคารชุดหรือกฎหมายคอนโดมิเนียม (Condominium) กฎหมายดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและรักษาความสงบสุขของประชากรที่อยู่อาศัยในอาคารชุดหลังเดียวกัน

การริเริ่มประกอบธุรกิจในรูปแบบอาคารชุดได้เริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2513 กล่าวคือมีผู้ลงทุนจัดทำโครงการอาคารชุดขึ้นบริเวณถนนราชดำริ แต่ต้องล้มโครงการไปเนื่องจากผู้สนใจยังไม่มีความคุ้นเคยกับรูปแบบการอยู่อาศัยชนิดนี้ ประกอบกับมีราคาค่อนข้างสูงด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 กลุ่มพัฒนาที่ดินจากประเทศสิงคโปร์และฮ่องกงได้ร่วมทุนกับบริษัทเฟเมอร์เมอลิน จำกัด จัดทำอาคารชุดบริเวณถนนสาธรใต้ขึ้น โดยเสนอขายในราคายูนิตละประมาณ 500,000 บาท ในลักษณะเช่าซื้อระยะยาว และมีข้อสัญญาว่าเมื่อกฎหมายอาคารชุดออกมาแล้วก็จะทำการโอนให้ในภายหลัง แต่โครงการนี้เผชิญกับปัญหาวิกฤติการณ์น้ำมัน และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงต้องหยุดชะงักโครงการไป

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2520 ได้เกิดโครงการเกี่ยวกับลักษณะคล้ายคลึงกับอาคารชุดสำเร็จเป็นผลจริงจัง กล่าวคือ บริษัทสตรามิตบอร์ด จำกัด ได้จัดทำโครงการที่อยู่อาศัยแบบอาคารชุดในบริเวณพัทยา โดยเสนอกรรมสิทธิ์ในรูป “บริษัท ร่วมกรรมสิทธิ์ จำกัด” ซึ่งก็คือการจัดตั้งชื่อบริษัทดังกล่าวนั้น และให้ผู้ซื้อห้องชุด 1 ห้อง ซื้อหุ้นในบริษัท 1 หุ้น[3]

---

[3] วิกรณ์ รักษ์ปวงชน ก (2531, กันยายน). “ปัญหากฎหมายอาคารชุด: กรรมสิทธิ์ช่องว่างในอากาศ.” **บทบัณฑิตย์, 44.** หน้า 52.

แต่ในปี พ.ศ. 2519 – 2520 การเคหะแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อยได้มีนโยบายที่จะขยายแฟลตที่สูงหลายชั้น ให้แก่ประชาชนแต่เนื่องจากติดขัดเรื่องกฎหมายกรรมสิทธิ์รองรับ จึงได้มีการผลักดันให้มีการออกกฎหมายอาคารชุด[4] นอกจากนี้ภาครัฐบาลโดยสำนักงานอาคารสงเคราะห์และสำนักงานผังเมืองได้เข้าร่วมประชุมทางด้านที่อยู่อาศัยที่รัฐฮาวายประเทศสหรัฐอเมริกา[5] จึงเกิดแนวความคิดที่จะให้มีระบบอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียมในประเทศไทย จึงมีความพยายามผลักดันให้ออกกฎหมายอาคารชุดจนเป็นผลให้พระราชบัญญัติอาคารชุดได้ประกาศออกใช้ในปี พ.ศ. 2522

เมื่อมีพระราชบัญญัติอาคารชุดปี พ.ศ. 2522 แล้ว ผู้เป็นเจ้าของร่วมในอาคารชุดก็สามารถมีกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดใน 2 ลักษณะคือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคล และกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์ส่วนกลาง การให้กรรมสิทธิ์ในลักษณะดังกล่าว เป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอาคารชุด อันได้แก่ การเคหะแห่งชาติ สำนักงานอาคารสงเคราะห์และผู้ประกอบธุรกิจภาคเอกชนเพราะหลักกรรมสิทธิ์ดังกล่าวจะทำให้ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในห้องชุดแต่ละห้องในอาคารหลังหนึ่งๆ ได้ การเป็นเจ้าของทำให้มีความเอาใจใส่ทะนุถนอมดูแล และรักษาทรัพย์สินได้ดีกว่า การครอบครองในลักษณะอื่น เช่น การเช่า ไม่ว่าจะเป็นแฟลตของทางราชการ หรือการเช่าอพาร์ตเมนท์ของเอกชนผู้อยู่อาศัยมักไม่เอาใจใส่ดูแลรักษา เป็นต้น และยังสามารถจะใช้ประโยชน์จากการมีกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้เต็มที่ เช่น สามารถนำไปเป็นหลักประกันต่อสถาบันการเงิน อาทิ จำนอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจากโดยสภาพที่กฎหมายเรื่องอาคารชุดของไทยนับว่าเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ไม่นาน การปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมายก็ดี การบังคับใช้กฎหมายก็ดี ยังมีความบกพร่องอยู่อันเนื่องมาจากกฎหมายอาคารชุดของไทยฉบับนี้ได้เน้นเฉพาะแต่หลักการวางระบบห้องชุดเพื่อให้ผู้ซึ่งอาศัยในอาคารเดียวกัน สามารถถือกรรมสิทธิ์ในอาคารส่วนที่เป็นของคนแยกจากกันเป็นสัดส่วน และสามารถจัดระบบค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอาคารร่วมกันได้ ซึ่งเป็นเพียงหลักพื้นฐานในการอยู่อาศัยร่วมกันในอาคารชุด แต่มิได้เน้นหนักถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงหรือหัวใจของการก่อตั้งระบบการอยู่อาศัยในอาคารชุดมีความผาสุกร่วมกันในการอยู่อาศัยร่วมกันและสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งผลเหล่านี้กระทบกระเทือนต่อการอยู่อาศัยของผู้เป็นเจ้าของร่วมในอาคารชุด[6]

---

[4] บริสุทธิ์ กาสินพิลา. (2533). **ผ่าธุรกิจจัดสรรและคอนโดมิเนียม.** หน้า 176-177.

[5] โสภณ ชัยสุวรรณ. (2524). **คำอธิบายกฎหมายอาคารชุด.** หน้า 1.

[6] กรุณา ทาแก้ว. (2552). **ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจอาคารชุด: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551.** หน้า 39-40.

2.2 ความหมายของบ้านจัดสรรและอาคารชุด

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 พ.ศ. 2515 ได้ให้ความหมายของคำว่า “การจัดสรรที่ดิน” หมายถึง การจัดจำหน่ายที่ดิน ติดต่อกันเป็นแปลงย่อยจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ไม่ว่าด้วยวิธีใด โดยได้รับทรัพย์สินหรือ ประโยชน์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมเป็นค่าตอบแทนและมีการให้คำมั่น หรือการแสดงออกโดยปริยายว่าจะจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือบริการสาธารณะ หรือปรับปรุงให้ที่ดินนั้นเป็นที่อยู่อาศัยที่ประกอบการพาณิชย์หรือที่ประกอบการอุตสาหกรรม

การจัดสรรที่ดินตามประกาศคณะปฏิวัติมีความหมายไปในทางการแบ่งแยกที่ดินเป็นแปลงย่อย เพื่อทำการจำหน่ายปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่ประกอบการพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม โดยเป็นไปในทางการควบคุมการใช้ประโยชน์แบบส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เพราะการจัดสรรที่ดินของเอกชนนี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับของข้อกำหนดมาตรฐานของการจัดสรรที่ดินที่คณะกรรมการควบคุมการจัดสรรที่ดินกำหนดขึ้น

“การจัดสรรที่ดิน” ตามความหมายในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้[7]

1) เป็นการจำหน่ายที่ดินโดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์เป็นค่าตอบแทน

2) เป็นที่ดินที่ได้แบ่งเป็นแปลงย่อยรวมกันตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ซึ่งลักษณะการแบ่งมีดังนี้

(1) แบ่งจากที่ดินแปลงเดียว หรือ

(2) แบ่งจากที่ดินหลายแปลงที่มีพื้นที่ติดต่อกัน

(3) และให้หมายความรวมถึงการแบ่งที่ดินแปลงเดิมซึ่งแบ่งเป็นแปลงย่อยไว้ไม่ถึงสิบแปลง และต่อมาได้แบ่งเพิ่มเติมภายในสามปี เมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปด้วย

ธุรกิจบ้านจัดสรร (Housing Subdivision) คือ รูปแบบของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่นอกจากผู้ประกอบธุรกิจจะจัดหาที่ดินเปล่ามาแบ่งเป็นแปลงย่อยแล้ว ยังสร้างบ้านลงบนที่ดินแต่ละแปลงเพื่อจำหน่ายด้วย จึงเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรที่ดินและสร้างบ้านเพื่อจัดจำหน่ายในรูปแบบต่างๆ เช่นบ้านเดี่ยว บ้านแฝด ทาวน์เฮ้าส์ เป็นต้น ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อที่ดินพร้อมบ้านได้ในคราวเดียวกัน ธุรกิจบ้านจัดสรรเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ซื้อที่ดินเปล่าส่วนมากประสบกับความไม่สะดวกในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ไม่ว่าจะดำเนินการด้วยตนเองหรือว่าจ้างผู้รับเหมาก่อสร้างให้ดำเนินการให้ก็ล้วนแต่เป็นวิธีที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นการที่ต่างคนต่างสร้างจึงขาดการพึ่งพาหรือเฉลี่ยต้นทุนซึ่งกันและกันในการก่อสร้าง ดังนี้ธุรกิจบ้านจัดสรรจึงถือเป็นการจัดสรรที่ดินตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 และเป็น

---

[7] วิชัย ตันติกุลานันท์. (2543). **คำอธิบายกฎหมายการจัดสรรที่ดิน.** หน้า 2-3.

การค้าที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินด้วย ฉะนั้นในการประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรผู้ประกอบการจึงต้องขออนุญาตจัดสรรที่ดินเช่นเดียวกับธุรกิจจัดสรรที่ดินเปล่า ส่วนจะต้องขออนุญาตทำการค้าที่ดินด้วยหรือไม่นั้นต้องดูว่าเป็นการขอประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรก่อนแก้ไขประมวลกฎหมายที่ดินในปี 2551 หรือไม่เพราะหากเป็นการขอประกอบกิจการโครงการบ้านจัดสรรก่อนที่จะมีการแก้ไขยกเลิกบทบัญญัติเกี่ยวกับการค้าที่ดินในประมวลกฎหมายที่ดินซึ่งนอกจากผู้ประกอบการจะต้องขออนุญาตจัดสรรที่ดินแล้ว ก็ยังคงต้องขออนุญาตทำการค้าที่ดินต่อกรมที่ดินด้วย

ความหมายของอาคารชุด

คำว่า “อาคารชุด” ตามพจนานุกรม Black’s Law Dictionary หมายถึง ระบบกรรมสิทธิ์ที่แยกกรรมสิทธิ์ในส่วนบุคคลออกจากกรรมสิทธิ์ในส่วนอาคารทั้งหลัง (System of Separate Ownership of Individuals Units in Multiple-unit Building) แต่ในขณะเดียวกันผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมทุกคนก็มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในทรัพย์ส่วนกลาง[8]

อาคารชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “อาคารชุด” หมายความว่า อาคารที่บุคคลสามารถแยกการถือกรรมสิทธิ์ออกได้เป็นส่วนๆ โดยแต่ละส่วนประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์ส่วนกลาง[9]

ปกติอาคารแต่ละหลังจะไม่สามารถแบ่งแยกถือกรรมสิทธิ์ออกเป็นส่วนๆ กล่าวคือบุคคลคนเดียวหรือหลายคนอาจจะถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในอาคารหลังเดียวกันนั้นได้ในลักษณะของการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยกรรมสิทธิ์ร่วม ซึ่งมีความยุ่งยากเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์หรือกรรมสิทธิ์รวม เช่น การดูแลรักษาซ่อมแซม การจัดจำหน่าย การใช้สิทธิในทรัพย์สินซึ่งเป็นเรื่องซับซ้อนและไม่สะดวกก่อให้เกิดความขัดแย้งในระหว่างผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมด้วยกัน แต่เฉพาะอาคารชุดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติให้บุคคลแต่ละคนสามารถแยกการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารหลังเดียวกันออกเป็นส่วนๆ ได้ในลักษณะส่วนของใครก็ของคนนั้นตามความหมายของคำว่า “Condominium” ซึ่งมีความหมายว่า “ของฉันของท่าน และของเรา” (Mine, Yours, and Ours) ข้อสำคัญคือกฎหมายกำหนดให้กรรมสิทธิ์ในอาคารชุดแต่ละส่วนนั้นประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ 2 ชนิดด้วยกัน คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคล (Personal Property) และกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์ส่วนกลาง (Common Property)

---

[8] วิกรณ์ รักษ์ปวงชน ข (2532, ธันวาคม). “คอนโดมิเนียม: ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่ควรรู้.” **วารสารกฎหมาย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2.** หน้า 40.

[9] พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

หากขาดกรรมสิทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวไปก็ไม่ถือว่าอาคารแห่งนั้นเป็นอาคารชุดตามความหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้

อนึ่งสาระสำคัญของการเป็นอาคารชุดตามความหมายของกฎหมายดังกล่าวอีกประการหนึ่ง คือ ต้องมีการจดทะเบียนเป็นอาคารชุดตามกฎหมายด้วย กล่าวโดยสรุปลักษณะของอาคารชุดจะต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ

1) เป็นอาคารที่สามารถแบ่งแยกการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารนั้นออกเป็นส่วนๆ ได้

2) กรรมสิทธิ์แต่ละส่วนใน ข้อ 1) นั้นต้องประกอบด้วย

(1) กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคล หมายความว่า ห้องชุด และหมายความรวมถึงสิ่งปลูกสร้าง หรือที่ดินจัดไว้ให้เป็นของเจ้าของห้องชุดแต่ละราย

ดังนั้น ทรัพย์ส่วนบุคคลจึงแยกออกได้สองส่วน คือ

1. ห้องชุด[10]

2. สิ่งปลูกสร้างหรือที่ดินที่จัดไว้เป็นของเจ้าของห้องชุดแต่ละราย “สิ่งปลูกสร้าง” หรือ “ที่ดิน” ที่จัดไว้ให้เป็นของห้องชุดแต่ละรายซึ่งมิใช่เป็นส่วนหนึ่งของอาคารชุดก็นับรวมเข้าเป็นทรัพย์ส่วนบุคคลด้วย เช่น ที่จอดรถซึ่งจัดไว้ให้เจ้าของห้องชุดแต่ละราย

(2) ทรัพย์ส่วนกลาง[11]

เจ้าของห้องชุดมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคลซึ่งเป็นของตน และมีกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์ส่วนกลาง ซึ่งพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มาตรา 15[12] ได้กำหนดทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นทรัพย์ส่วนกลาง

---

[10] พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551, มาตรา 4 บัญญัติ “ห้องชุด หมายความว่า ส่วนของอาคารชุดที่แยกการถือกรรมสิทธิ์ออกได้เป็นส่วนเฉพาะของแต่ละบุคคล.”

[11] พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551, มาตรา 4 บัญญัติ “ทรัพย์ส่วนกลาง หมายความว่า ส่วนของอาคารชุดที่มิใช่ห้องชุด ที่ดินที่ตั้งอาคารชุด และที่ดินหรือทรัพย์สินอื่นที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกันสำหรับเจ้าของร่วม.”

[12] พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551, มาตรา 15 บัญญัติ “ทรัพย์สินต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นทรัพย์ส่วนกลาง

(1) ที่ดินที่ตั้งอาคารชุด

(2) ที่ดินที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

(3) โครงสร้าง และสิ่งก่อสร้างเพื่อความมั่นคงและเพื่อการป้องกันความเสียหายต่อตัวอาคารชุด

(4) อาคารหรือส่วนของอาคารและเครื่องอุปกรณ์ที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

(5) เครื่องมือและเครื่องใช้ที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

3) ต้องมีการจดทะเบียนเป็นอาคารชุดแล้วตามมาตรา 6 กล่าวคือต้องมีการจดทะเบียนให้เป็นอาคารชุดตามกฎหมายนี้ด้วย อาคารใดก็ตามจะเรียกว่าเป็นอาคารชุดตามกฎหมายนี้ได้ก็ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว ตราบใดที่ยังไม่มีการจดทะเบียนเป็นอาคารชุด อาคารนั้นก็ไม่มีลักษณะเป็นอาคารชุดตามกฎหมาย ผลคือไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้

เนื้อหาสาระของกฎหมายฉบับนี้กล่าวถึงผู้มีสิทธิที่จะขอจดทะเบียนเป็นอาคารชุดว่าต้องเป็นเจ้าของที่ดินซึ่งมีโฉนดและต้องเป็นเจ้าของอาคารซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินแปลงนั้นด้วยและต้องเป็นอาคารที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยมีหลักสำคัญว่าบุคคลแต่ละคนสามารถแยกการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารหลังเดียวกันออกเป็นส่วนๆ และกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดแต่ละส่วนนั้นประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ 2 ชนิดด้วยกัน คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ส่วนบุคคล (Personal Property) อันได้แก่ ห้องชุดแต่ละห้องชุด และมีกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์ส่วนกลาง (Common Property) อันได้แก่โครงสร้างตัวอาคารที่ดินซึ่งเป็นที่ปลูกสร้างอาคาร ราวบันได ระเบียง ลิฟท์ สนามหญ้า ที่จอดรถ และอื่นๆ เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วเจ้าของโครงการก็สามารถยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อขอจดทะเบียนเปลี่ยนเป็นอาคารชุดตามกฎหมาย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบเรื่องราว และหากอนุญาตให้จดทะเบียนเป็นอาคารชุดก็จะออกหนังสือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดให้เรียกว่า “หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด” หรือที่เรียกกันว่า “โฉนดบนอากาศ” ซึ่งมีค่าเท่ากับโฉนดบนพื้นดินทั่วๆ ไป กล่าวคือ กฎหมายรับรองสิทธิในหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุดนี้ว่ามีอยู่เช่นเดียวกับโฉนดที่ดินสามารถจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมได้เหมือนกับโฉนดที่ดินทั่วไปคือ สามารถซื้อขาย จำนอง หรือให้เช่าได้เช่นเดียวกับโฉนดที่ดินทั่วไป เมื่อมีการออกหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุดแล้วพนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะเก็บโฉนดที่ดินฉบับเดิมไว้และกฎหมายห้ามมิให้นำโฉนดนั้น มาจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมใดๆ ทั้งสิ้น นับแต่นั้นเป็นต้นไปจนกว่าอาคารชุดนั้นจะจดทะเบียนยกเลิกไม่เป็นอาคารชุดต่อไปแล้ว จึงสามารถนำเอาโฉนดที่ดินแปลงนั้นมาใช้ต่อไปอีกได้

เมื่อเจ้าของโครงการได้รับจดทะเบียนเป็นอาคารชุดและได้รับหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุดแล้วขั้นต่อไป คือ ต้องตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นมาเพื่อดูแลจัดการรักษาทรัพย์ส่วนกลาง องค์กรนี้รียกว่า

---

(6) สถานที่ที่มีไว้เพื่อบริการส่วนรวมแก่อาคารชุด

(7) ทรัพย์สินอื่นที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

(8) สำนักงานของนิติบุคคลอาคารชุด

(9) อสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อหรือได้มาตามมาตรา 48 (1)

(10) สิ่งก่อสร้างหรือระบบที่สร้างขึ้นเพื่อรักษาความปลอดภัยหรือสภาพแวดล้อมภายในอาคารชุด เช่นระบบป้องกันอัคคีภัย การจัดแสงสว่าง การระบายอากาศ การปรับอากาศ การระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย หรือการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(11) ทรัพย์สินที่ใช้เงินตามมาตรา 18 ในการดูแลรักษา

“นิติบุคคลอาคารชุด” โดยต้องจดทะเบียนนิติบุคคลอาคารชุดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือเจ้าพนักงานที่ดินและมีผู้จัดการเป็นผู้แทนของนิติบุคคลอาคารชุด ทั้งนี้เนื่องจากทรัพย์ส่วนกลางเป็นทรัพย์ของเจ้าของห้องชุดทุกคน จะให้คนใดคนหนึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษาย่อมไม่เป็นธรรมและเป็นภาระยุ่งยาก กฎหมายจึงบังคับให้ตั้งองค์กรอันหนึ่งขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่นี้โดยตรงและยังกำหนดให้มีผู้จัดการ 1 คน เป็นผู้แทนนิติบุคคลอาคารชุด การดำเนินงานของผู้จัดการหรือนิติบุคคลอาคารชุดต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของที่ประชุมใหญ่ของเจ้าของห้องชุดทั้งหมด และเจ้าของห้องชุดทั้งหมดจะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งโดยเลือกจากเจ้าของห้องชุดด้วยกันเองจำนวนไม่เกิน 9 คน เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินการของนิติบุคคลอาคารชุดก็ได้

เมื่อได้รับจดทะเบียนเป็นอาคารชุด ได้รับหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุดและได้จดทะเบียนนิติบุคคลอาคารชุดครบถ้วนแล้ว อาคารชุดแห่งนั้นก็ตกอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายอาคารชุด หรือพระราชบัญญัติอาคารชุดฉบับนี้ กล่าวคือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุดแต่ละฉบับจะมีค่าเท่ากับโฉนดสามารถจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมทุกประเภทได้เช่นเดียวกับโฉนดที่ดินและมีบทบัญญัติว่าด้วยการใช้สอยทรัพย์สินส่วนกลางร่วมกัน การเสียค่าใช้จ่ายร่วมกันเพื่อการบริการส่วนรวม และค่าใช่จ่ายเพื่อการดูแลรักษาทรัพย์ส่วนกลาง ตามที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับของนิติบุคคลอาคารชุด สำหรับตัวโฉนดที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของอาคารชุดนั้นกฎหมายบังคับว่าต้องหยุดไว้ชั่วคราว โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องบันทึกไว้ในโฉนดและเก็บโฉนดต้นฉบับนั้นไว้ตราบเท่าที่อาคารดังกล่าวยังเป็นอาคารชุด จนกว่าจะการจดทะเบียนเลิกอาคารชุด จึงนำโฉนดเดิมมาใช้ตามปกติต่อไป[13]

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค จะเริ่มศึกษาตั้งแต่หลักทฤษฎีที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) และทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในทางละเมิด (Tort Liability) เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ว่าทฤษฎีใดมีความเหมาะสมที่จะนำใช้ในการพิจารณาคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้นในการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมีดังนี้[14]

แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคเกิดขึ้นมาจากสมมุติฐานภายใต้ทางทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ผู้ประกอบธุรกิจและบริโภคต่างฝ่ายต่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจในการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Bargaining Power) จึงมีการสร้างมาตรการป้องกันและเยียวยา

---

[13] วิชัย ตันติกุลานันท์. (2541). **คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับอาคารชุด (คอนโดมิเนียม).** หน้า 4.

[14] ปรีดี เกษมทรัพย์. (2515). **คำบรรยายหลักกฎหมายแพ่งทั่วไปชุดที่ 1.** หน้า 19.

ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ซึ่งมาตรการเหล่านี้มีการนำเอาทฤษฎีกฎหมายมาใช้หลายทฤษฎี ได้แก่ การไม่ให้ความสำคัญกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ด้วยเหตุที่ทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมกับสภาพสังคมที่มีอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกน และมีระบบการค้าที่แข่งขันกันค่อนข้างสมบูรณ์

ส่วนทฤษฎีความรับผิดทางสัญญา (Privity of Contract) เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีเสรีภาพในการทำสัญญานั้นสามารถใช้บังคับอย่างเป็นธรรมได้ก็แต่ในกรณีที่คู่สัญญามีความสามารถในการต่อรองที่เท่าเทียมกัน แต่กรณีของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องบริโภคสินค้าหรือบริการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสัญญาเสมอไป เนื่องจากการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในสถานะทางสังคม ความสามารถของบุคคล หรือข้องตกลงในทางนิติกรรมสัญญา เพราะฉะนั้นทฤษฎีความรับผิดในความเสียหายที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาที่กฎหมายรับรองจึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมิใช่คู่กรณีในสัญญา ดังนั้นจึงมีการสร้างทฤษฎีที่ก่อตั้งสิทธิในการที่จะได้รับชดใช้เยียวยาเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา

ต่อมาได้มีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ในทางละเมิดมาใช้และได้รับการยอมรับมากขึ้น สำหรับในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตที่สลับซับซ้อน เพราะผู้ใช้ไม่อาจพิสูจน์ถึงเหตุแห่งความเสียหายได้ว่า เป็นความผิดพลาดของผู้ใด เหตุผลสำคัญที่มีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิดมาปรับใช้ในกรณีการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการบริโภค ก็คือเรื่องภาระการพิสูจน์นั้นเอง[15] ดังนั้นหลักการหรือทฤษฎีทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจึงอาศัยทฤษฎีทางกฎหมายที่ว่าด้วยความรับผิดทั้งหลักความรับผิดในทางสัญญาและหลักความรับผิดในทางละเมิดหลายทฤษฎี ได้แก่

2.3.1 ทฤษฎีความรับผิดทางสัญญา (Contractual Liability Theory)

ความรับผิดชอบทางสัญญา หมายถึง เมื่อได้มีข้อตกลงกันไว้อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นๆ ฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามย่อมจะต้องรับผิด (Responsa Bilite Contractuelle)

ความรับผิดทางสัญญา หลักที่ว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขาย เป็นหลักกฎหมายที่ยอมรับกันทั่วโลก และเป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญต่อความคล่องตัวและความมั่งคงทางการค้าพาณิชย์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างยิ่ง[16]

---

[15] วิชัย ธัญญพาณิชย์. (2539). **ปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.** หน้า 11-13.

[16] กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2542). **ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย.** หน้า 1..

ความรับผิดตามหลักนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมาย 2 ประการประกอบกัน ได้แก่ หลักความรับผิดในคำรับประกัน (Warranty) กับหลักว่าด้วยความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) กล่าวคือ

1) หลักความรับผิดในคำรับประกัน (Warranty) คำรับประกันสินค้า หมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงถึงการรับรองข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสินค้าว่าจะเป็นไปตามข้อความนั้นๆ ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งแสดงข้อความ ย่อมรับผิดหากมิได้เป็นไปตามคำรับรองนั้น

2) หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญหลักหนึ่งของหลักความรับผิดในทางสัญญา ซึ่งถือ ว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญาเท่านั้นที่จะเรียกร้องให้รับผิดต่อกันได้บุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญา ด้วยไม่อาจเรียกร้องให้มีการรับผิดโดยอาศัยมูลเหตุแห่งสัญญาได้เลย

กรณีของการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับหลักความรับผิดทางสัญญานี้ ยังคงตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ทั้งที่โดยสภาพของการบริโภคสินค้าและบริการ ผู้บริโภคมักไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการโดยตรง ดังนั้น จึงไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญาต่อกันและเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of contract) จึงเป็นอุปสรรคต่อการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค คือ ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภคซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญา กับผู้ประกอบธุรกิจโดยอาศัยมูลสัญญาได้[17]

2.3.2 ทฤษฎีหลักความรับผิดทางละเมิด (Tort Liability Theory)

ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ทำละเมิดมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทนแทนให้แก่ผู้เสียหาย จึงเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ทฤษฎีว่าด้วยเกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งอยู่รวมกันเป็นสังคม มีรัฐ มีผู้ปกครองรัฐ ซึ่งเห็นว่าในกรณีที่บุคคลในสังคมฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อกำหนดความประพฤติของสังคมที่รัฐกำหนดขึ้นแล้ว รัฐมีหน้าที่ที่จะเข้าไปดูแลด้วยการลงโทษผู้กระทำผิดนั้นในทางอาญา ส่วนผู้เสียหายซึ่งต้องเสียหายจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าว ควรมีสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ เพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ จึงเกิดหลักในเรื่องของสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทนแทนเพื่อความเสียหายจากการกระทำละเมิด

---

[17] สุษม ศุภนิตย์. (2545). **คำอธิบายกฎมายคุ้มครองผู้บริโภค.** หน้า 11.

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ได้อธิบายว่า การกระทำที่เป็นผิดสัญญาอาจเป็นละเมิดในตัวเองก็ได้ ถ้าการกระทำนั้นละเมิดสิทธิเด็ดขาดของผู้อื่นด้วย[18] ดังนั้นผู้ซื้อสินค้าสามารถฟ้องผู้ขายหรือผู้ผลิตได้ตามกฎหมายละเมิดหากสินค้าที่ซื้อมานั้นมีความชำรุดบกพร่องหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ซื้อ ในการฟ้องร้องคดีตามมาตรา 420 นั้น โจทก์จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายหรือ “Fault” อันเป็นความผิดของจำเลยนั้นเองซึ่งภาระการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั้นยุ่งยากมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นอยู่ในความรู้และความครอบครองของผู้ผลิตเป็นส่วนใหญ่ประกอบกับแนวคำพิพากษาฎีกาก็ไม่ชัดเจนว่าจะลดภาระการพิสูจน์โดยให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับจำเลยได้อย่างไร[19]

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มี 2 แนวทางคือ แนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถือว่าเมื่อมีความเสียหายต้องมีการชดใช้เยียวยา แนวความคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ทำให้เสียหาย[20] จะเห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวมุ่งตรงต่อการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะจงใจกระทำหรือมิได้ใช้ความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะวิสัยเช่นนั้นพึงมีและอาจใช้ความระมัดระวังได้หรือไม่ก็ตาม หากมีการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต้องมีการชดใช้เยียวยา แนวความคิดดังกล่าวก่อให้เกิดทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk) ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ซึ่งมีหลักอยู่ว่า บุคคลต้องรับผิดไม่ว่าจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม

ส่วนแนวคิดอีกด้านหนึ่งถือว่าความเสียหายนี้จะมีผู้รับผิดชอบใช้เยียวยา ให้ได้นั้นต้องเกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งจงใจกระทำหรือกระทำลงโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น ทั้งนี้เพราะแนวความคิดนี้มีพื้นฐานมาจากหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย[21] การชดใช้เยียวยาตามแนวความคิดนี้จึงต้องพิเคราะห์ด้วยว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผู้กระทำนั้นได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือไม่ หากมิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้วก็ไม่จำต้องชดใช้เยียวยาให้กับ

---

[18] จิตติ ติงศภัทิย์. (2523). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้.** หน้า 194.

[19] วัชชีรา ตปนิยนันท์. (2552). **มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า: ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทนแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย.** หน้า 21.

[20] สุษม ศุภนิตย์. เล่มเดิม. หน้า 9-10.

[21] แหล่งเดิม.

ผู้เสียหาย แนวความคิดนี้ก่อให้เกิดทฤษฎีกฎหมายที่ว่าต้องมีความผิดจึงจะมีความรับผิดได้ (No Liability Without Fault หรือ Fault Theory)[22]

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในทางละเมิดตามแนวความผิดทั้งสองกรณีดังกล่าวได้นำมาใช้ตามยุคสมัยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังจะเห็นได้จากก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ปกครองรัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในทางละเมิดได้ใช้ทฤษฎีรับภัย ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด และทฤษฎีดังกล่าวได้รับการยอมรับจนกระทั่งถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่อมาประชาชนได้รับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจแบบการค้าอย่างเสรีและศาสนา ตลอดจนมีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม หากให้ผู้ประกอบธุรกิจมีความรับผิดโดยไม่มีการพิสูจน์ความรับผิดแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบธุรกิจไม่กล้าที่จะลงทุน ย่อมมีผลกระทบไปถึงระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นทฤษฎีกฎหมายที่จะเข้ามารองรับในระบบการค้าเสรีควรจะมีการพิสูจน์ความผิด จึงเกิดการนำทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) มาใช้บังคับ และเป็นที่ยอมรับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทยก็ได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้และบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การพิสูจน์ความรับผิดเกี่ยวกับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ความเสียหายเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่สลับซับซ้อนหรือกรรมวิธีการผลิตในระบบอุตสาหกรรม จึงทำให้นักนิติศาสตร์มีความคิดเห็นว่าการใช้ทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) มาใช้ในกรณีดังกล่าวอาจจะไม่เหมาะสมกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นร่วมกันว่าเมื่อระบบการค้าแบบเสรีได้มีการพัฒนาไปมากแล้ว มีการแข่งขันเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบธุรกิจด้วยกัน โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิต ซึ่งจะทำให้เป็นการลดต้นทุนในการผลิตและทำให้ผู้ประกอบธุรกิจสามารถประกอบธุรกิจอีกต่อไปได้ การแข่งขันทางการค้าดังกล่าว ทำให้มีกรรมวิธีในการผลิตสินค้ามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ในกรณีที่สินค้าเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคควรจะได้รับการชดใช้เยียวยา แต่การที่จะได้รับการชดใช้เยียวยานั้น ผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความบกพร่องในตัวสินค้า นับว่าเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีการพิสูจน์ให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ผลิตมีความบกพร่องในสิ่งใด การพิสูจน์ความบกพร่องในการผลิตจึงไม่อยู่ในวิสัยที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ ดังนั้นในการคุ้มครองผู้บริโภค จึงไม่อาจนำเอาทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) มาใช้บังคับอีกต่อไป จึงต้องนำทฤษฎี

---

[22] แหล่งเดิม.

ความรับผิดเด็ดขาดมาใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค แต่การนำทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดมาใช้ โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุงเงื่อนไขในการยกเว้นความรับผิด ย่อมไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบธุรกิจ จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจมีการพิสูจน์เพื่อยกเว้นความรับผิดได้ด้วย เช่น พิสูจน์ว่าผู้บริโภคใช้สินค้านั้นโดยไม่ถูกวิธี ในกรณีที่มีคำอธิบายวิธีใช้หรือคำเตือนไว้แล้ว หรือพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อ หรือเป็นการบริโภคสินค้าที่ผิดปกติธรรมดาของผู้บริโภคเองหรือความชำรุดบกพร่องมิได้มีอยู่ในขณะที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้น หากแต่เกิดความชำรุดบกพร่องขึ้น เพราะการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งผู้ผลิตหาจำต้องรับผิดด้วยไม่[23]

สำหรับประเทศไทยได้นำทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดมาใช้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 บัญญัติว่า บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใดๆ อันเกิดด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเพราะความรับผิดของผู้ต้องเสียหายเอง เป็นต้น

2.3.3 ทฤษฎีความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ (Products Liability Theory)

แนวความคิดของทฤษฎีความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ (Products Liability Theory) ซึ่งหลักความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์เกิดขึ้น ครั้งแรกในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และพัฒนาต่อมาในประเทศอังกฤษและบางประเทศในทวีปยุโรป โดยอาศัยทฤษฎีทางกฎหมายหลายทฤษฎีประกอบกันไม่ว่าจะเป็นความรับผิดทางสัญญา ความรับผิดทางละเมิด ความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เพื่อใช้ในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค

เดิมการฟ้องร้องให้รับผิดในกรณีความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้จึงต้องอาศัยกฎหมายสัญญาและกฎหมายละเมิดมาปรับใช้โดยการฟ้องร้องให้รับผิดตามสัญญานั้น โจทก์ต้องมีฐานะเป็นคู่สัญญาจึงจะมีสิทธิฟ้องร้องให้รับผิดได้ตามหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract)[24] นอกจากนี้แต่เดิมยังคงใช้หลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor)” คือ ผู้ซื้อมีหน้าที่ในการตรวจสอบสินค้าที่ทำการซื้อขายเอง หากตรวจตราไม่ดีแล้วพบความชำรุดบกพร่องก็ตกเป็นบาปเคราะห์ของผู้ซื้อซึ่งหลักนี้มีพื้นฐานมาจากหลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) และเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Liberalism) ที่ให้ความเคารพต่อเสรีภาพในการทำสัญญาของปัจเจกชน แต่ความคิดดังกล่าววางอยู่บนพื้นฐานที่ว่า บุคคลทุกคนมีฐานะที่เท่าเทียมกัน แต่ปัจจุบันอำนาจในการต่อรองของผู้บริโภคและผู้ผลิตมีความไม่เท่าเทียมกันจึงทำให้แนวคิด

---

[23] แหล่งเดิม.

[24] คดี Winterbottom V. Wright. 10 M. & w. 109. (1842). ของประเทศอังกฤษ.

ทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น “ผู้ขายต้องระวัง (Caveat Venditor)” คือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องระวังอย่างวิญญูชนว่าของที่จะขายจะไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ซื้อ ต่อมาต้นศตวรรษที่ 20 ศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาเพื่อคุ้มครองบุคคลอื่นนอกจากคู่สัญญา ในกรณีที่เป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภค เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยา เป็นต้น และพัฒนามาใช้กับสินค้าที่เป็นของใช้สำหรับร่างกายมนุษย์ด้วย เช่น เครื่องสำอาง จนในที่สุดศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาให้ครอบคลุมไปถึงบุคคลที่ผู้ผลิตคาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้าอื่นๆ ด้วย[25]

ส่วนในความรับผิดทางละเมิด หลังจากศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา และมีการนำเอาหลักกฎหมายพยานที่เรียกว่า “หลักการผลักภาระการพิสูจน์ (Res Ipsa Loquitur)” มาใช้ในคดีละเมิด ต่อมาศาลได้นำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้แก่ความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์เป็นครั้งแรกในคดี Greenman V. Yuba Power Product, Inc. 59 Cal. 2d 57 (1963)[26] ซึ่งตัดสินว่าความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์นั้น เป็นความรับผิดโดยผลของกฎหมายไม่ใช่โดยผลของสัญญา และผู้ผลิตมีความรับผิดโดยเคร่งครัดทางละเมิด ถ้ารู้ว่าสินค้าที่ตนได้วางตลาดจะถูกนำไปใช้โดยไม่มีการตรวจสอบถึงความไม่ปลอดภัยและผู้เสียหายพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัยจนทำให้เกิดความเสียหายซึ่งหลักความรับผิดในทางละเมิดโดยเคร่งครัดนี้ต่อมาได้ถูกพัฒนาเป็นหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability)

โดยสามารถกล่าวได้ว่าหลักความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์มีแนวความคิดมาจากทั้งหลักความรับผิดทางสัญญาและความรับผิดในทางละเมิดพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องของความรับผิดทั้งสองประการ โดยให้สิทธิเรียกร้องแก่บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ คู่สัญญา และนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อกำหนดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายใหม่ โดยไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยอีกต่อไป

หลักความรับผิดตามแนวความคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและได้รับการพัฒนานำมาใช้กับความรับผิดในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า (Product Liability) โดยถือว่าภาระของความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ชำรุดบกพร่องควรตกอยู่กับบุคคลที่อยู่ในฐานะที่จะควบคุมอันตรายและเป็นผู้ก่อความเสี่ยงภัยขึ้นโดยการนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา นักนิติศาสตร์และศาลได้นำเอาหลักเกณฑ์ความรับผิดเด็ดขาดทางละเมิดกับหลักความรับผิดในการรับประกันมาประยุกต์เข้าด้วยกันกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายต้องรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่บกพร่อง (Defective Product) โดยไม่ต้อง

---

[25] คดี Henningsen V. Bloomfiled Motor, Inc. 161 A.2d 69 (1960). ของประเทศอังกฤษ.

[26] คดี Greenman V. Yuba Power Product, Inc. ตัดสินโดยศาลสูงมลรัฐแคลิฟอร์เนีย.

คำนึงถึงความผิดและความสัมพันธ์ทางสัญญาระหว่างผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย[27]

หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีจุดเด่นตรงที่ช่วยลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายลง เพราะไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายพิสูจน์แต่เพียงว่าความ เสียหายเกิดจากการบริโภคสินค้า ทั้งนี้มีเหตุผลสำคัญ 3 ประการ คือ[28]

1) เพื่อผลักภาระในความเสียหายไปยังผู้ประกอบธุรกิจ เพราะผู้ประกอบธุรกิจอยู่ในฐานะที่สามารถดำเนินการเอาประกันภัยในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าได้มากกว่าฝ่ายผู้บริโภค

2) การกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิด ย่อมเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบธุรกิจระมัดระวังในการผลิตและจำหน่ายสินค้าในครั้งต่อไปมากยิ่งขึ้น

3) ผู้เสียหายเป็นบุคคลทั่วไปไม่มีความรู้ในเรื่องของสินค้าที่มีความสลับซับซ้อน จึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบถ้าเป็นฝ่ายที่ต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฟ้องคดี

รากฐานของระบบกฎหมาย ทำให้มีวิธีการดำเนินคดีในศาลแตกต่างกัน ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มักจะใช้ระบบกล่าวหา (Adversarial System) แต่ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งระบบทั้ง 2 นั้น มีหลักการพิจารณาคดีและหลักการสืบพยานแตกต่างกันส่วนของประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) แต่วิธีดำเนินคดีในศาลใช้ระบบกล่าวหาเป็นส่วนใหญ่

2.4.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบกล่าวหา (Adversarial System)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบกล่าวหา โดยระบบกล่าวหานั้นเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มกฎหมายจารีตประเพณี คือ ประเทศอังกฤษ แล้วต่อมาได้พัฒนาไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพหลักการของระบบกล่าวหานั้นมีวิวัฒนาการจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายโดยผู้เสียหายฟ้องคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบความผิดของจำเลยในศาล ซึ่งระบบกล่าวหานี้ถือหลักว่าศาลหรือผู้พิพากษาหรือลูกขุนเปรียบเสมือนกรรมการของการต่อสู้คดีที่จะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์

---

[27] วิชัย ธัญญพาณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 28-29.

[28] คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2530). “ละเมิดในแวดวงคอมพิวเตอร์.” **วารสารนิติศาสตร์, 17, 2.** หน้า 42.

ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง ถ้าคู่ความใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดซึ่งตนมีหน้าที่ก็ย่อมแพ้ในประเด็นข้อนั้น[29] การพิจารณาคดีของระบบนี้แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่ายคือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาและศาล ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการชำระคดีแบบมีโจทก์และมีจำเลย โดยมีผู้พิพากษาหรือผู้ชำระความเป็นคนกลาง ที่เรียกว่าระบบกล่าวหานี้ก็เพราะเริ่มต้นด้วยบุคคลหนึ่งเรียกว่าโจทก์นำเรื่องราวมากล่าวโทษว่ามีการกระทำผิดและระบุว่าบุคคลหนึ่งหรือจำเลยเป็นผู้กระทำ โดยมาร้องต่อผู้มีอำนาจชี้ขาด ส่วนการพิจารณาชี้ว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกขึ้นอยู่ที่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกา ซึ่งผู้พิพากษาหรือผู้ชี้ขาดนั้นได้วางไว้และถ้าผู้ที่ปฏิบัติได้ตามนั้นก็เป็นผู้ชนะคดี และเหตุที่มีการพิจารณาคดีนี้ได้ใช้วิธีการทรมาน (Trial by Ordeal) และการพิจารณาคดี ก็ให้คู่ความต่อสู้กันและมีศาลเป็นคนกลางทำหน้าที่เป็นกรรมการ ต่อมาวิธีพิจารณาโดยการทรมานได้ถูกยกเลิกไปและได้นำวิธีการนำพยานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน โดยการพิจารณาเปลี่ยนเป็นต้องอาศัยพยาน ซึ่งในตอนแรกพยานก็คือพยานซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของคู่ความซึ่งนำมาเบิกความกล่าวหาหรือรับรองความประพฤติของจำเลยนั่นเอง พยานตามแนวคิดนั้นต่อมาได้กลายเป็นระบบจูรี่[30] ไป แม้วิธีพิจารณาจะเปลี่ยนไปแต่แนวความคิดดั้งเดิมที่แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่าย ยังคงมีอยู่ในคดีอาญาจึงต้องเริ่มคิดโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย ระบบนี้จึงเน้นว่าจำเลยได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่สิ้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด เมื่อโจทก์นำสืบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดแล้วจำเลยจึงจะมีหน้าที่นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ศาลและจูรี่จะวางตัวเป็นกลางทำหน้าที่เสมือนกรรมการ การพิจารณาระบบนี้จึงถือหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โดยจะต้องมีการพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีการซักค้านพยานฝ่ายตรงกันข้าม และสิทธิของจำเลยที่จะมีทนายถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น[31] ระบบนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตนและศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาลเท่านั้น โดยสันนิษฐานว่าคู่ความจะเสนอพยานหลักฐานที่ตนคิดว่าดีที่สุดซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานได้เต็มที่ จากวิธีการต่อสู้คดีระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

---

[29] พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.** หน้า 5.

[30] Jury หมายถึง คณะลูกขุน.

[31] โสภณ รัตนากร. (2542). **คำอธิบายลักษณะพยาน.** หน้า 2.

2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

3) โจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน

4) ศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยจะควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยานอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้

5) หลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยานโจทก์ และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี

6) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพาะถือเป็นหน้าที่ของคู่กรณีที่จะแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเรียกกันว่าระบบคู่ความ (Adversary System) โดยเฉพาะในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงข้อเท็จจริงเลย ส่วนคดีอาญาก็จะเข้าไปช่วยหาความจริงบ้างในบางกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

ระบบกล่าวหาตั้งอยู่บนพื้นฐานการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา (Due Process) โดยคู่กรณีอยู่ในฐานะที่พอจะต่อสู้ได้ ศาลต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้อย่างเต็มที่เพื่อให้ความจริงปรากฏ

2.4.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ต้องการให้ความจริงปรากฏไม่ว่าจะด้วยวิธีการทรมาน หลอกล่อ ที่ไร้มนุษยธรรม ระบบไต่สวนเกิดในยุคโรมันสมัยจักรวรรดิ ศาลศาสนา (ศตวรรษที่ 13) ยุคกลาง กษัตริย์มีอำนาจเต็มที่ การไต่สวนเบื้องต้น คือการทรมาน การไต่สวนขั้นสุดท้ายคือการลงโทษ[32] ระบบไต่สวนนั้นเป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในภาคพื้นยุโรป หรือในประเทศในกลุ่มกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ซึ่งระบบนี้เป็นการพัฒนาต่อจากการแก้แค้นเป็นส่วนตัว โดยได้ยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเอง และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่แทน ผู้พิพากษาเปลี่ยนสถานะจากการเป็นคนกลางมาเป็นผู้ทำการไต่สวน มีอำนาจสืบสวนพยานและควบคุมการไต่สวนเอง การพิจารณาคดีมิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา แต่เป็นการต่อสู้ระหว่างจำเลยกับรัฐ เป็นการพิจารณามิได้ทำโดยเปิดเผย และพิจารณาด้วยเอกสารมากกว่าการเบิกความ วิธีการของระบบนี้ในระยะแรกๆ อาจเกิดจากการทรมานจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพ หรืออาจให้จำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ว่าใครผิดถึงแม้จะมิได้มีการใช้วิธีการดังกล่าวในการชำระความ แต่ระบบไต่สวนถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของศาล

---

[32] ฐานันท์ วรรณโกวิท และประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2553). **การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา และระบบไต่สวน.** หน้า 18.

ศาลจะทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงของทั้งฝ่ายผู้กล่าวหา ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเมื่อเห็นว่าคดีมีมูลพอ ก็ส่งฟ้องยังศาลชี้ขาดคดี ศาลมีบทบาทสำคัญในการที่จะสืบพยานหรืองดสืบพยานใดก็ได้ ถึงแม้คู่ความจะมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก วิธีการถามพยานจะให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อนแล้วคู่ความค่อยซักถามภายหลัง[33] เนื่องจากระบบนี้มุ่งจะค้นหาความจริงเป็นสำคัญ และเพื่อให้ศาลทำงานได้คล่องตัว กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาคดีและสืบพยานจึงไม่ค่อยจะเข้มงวดอย่างในระบบกล่าวหา และระบบนี้ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญาอาจทำลับหลังจำเลยก็ได้ ทนายความของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการซักความอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของรัฐ เอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก[34] ในระบบไต่สวนนี้กฎหมายลักษณะพยานไม่ค่อยมีบทบาทเพราะส่วนมากจะอยู่ในส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งจะไม่มีบทตัดพยานหรือกฎที่ห้ามนำเสนอพยานหลักฐานประเภทหนึ่งประเภทใด ซึ่งส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภท เว้นแต่พยานหลักฐานดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับคดี และศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความ และดุลพินิจนี้จะถูกโต้แย้งไม่ได้ (Unreviewable) นอกจากการรับฟังพยานหลักฐานโดยกว้างขวางแล้วศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่[35] กล่าวโดยสรุป ระบบไต่สวนศาลเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง โดยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของศาล และโจทก์ ระบบนี้ไม่มีผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหาคงมีแต่ผู้ไต่สวนคือศาลกับฝ่ายผู้ถูกไต่สวนคือจำเลยเท่านั้นจำเลยเป็นกรรมในคดี ภาระการพิสูจน์เป็นของศาลเท่านั้น ไม่ใช่คู่ความ คู่ความมีสิทธิเพียงเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลมีอำนาจที่จะงด หรือสืบพยานเพิ่มเติมได้ แม้ไม่มีผู้ใดอ้างในบัญชีพยาน ตลอดจนมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานอย่างเต็มที่ เช่น การรับฟังพยานบอกเล่า

2.5 ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” “ผู้ประกอบธุรกิจ” และ “ชำรุดบกพร่อง”

คำจำกัดความของคำว่า “ผู้บริโภค” “ผู้ประกอบธุรกิจ” และ “ชำรุดบกพร่อง” ตามกฎหมายต่างๆ มีความสำคัญจึงควรศึกษาความหมายเพื่อจะได้ทราบนิยามของความหมายของคำดังกล่าวซึ่งบางคำอาจมีความหมายแตกต่างกันในกฎหมายแต่ละฉบับซึ่งมีความสำคัญในการศึกษาในเรื่องความชำรุดบกพร่องในอสังหาริมทรัพย์

---

[33] พรเพชร วิชิตชลชัย. เล่มเดิม. หน้า 4.

[34] โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 4.

[35] พรเพชร วิชิตชลชัย. เล่มเดิม. หน้า 4-5.

2.5.1 ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า (กฎ) น. ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ และหมายความรวมถึง ผู้ซึ่ง ได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วย ผู้เข้าทำสัญญา ในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน บริการหรือประโยชน์อื่นใดโดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้ การทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้น และหมายความรวมถึงผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้ำประกันของบุคคลดังกล่าวซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย[36]

จากความหมายของผู้บริโภคตามพจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่าตรงกับคำว่า “Consumer” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งคำว่า “Consumer” มีการให้ความหมายไว้ ใน Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English โดยอธิบายคำว่า “Consumer” ไว้ว่า “Consumer” noun a person who buys goods or uses services[37] ซึ่งแปลความได้ว่า ผู้บริโภค หมายถึง บุคคลผู้ซื้อสินค้าหรือใช้บริการและ Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค”ไว้ว่า “Consumer” a person who buys goods or services for personal, family, or household use, with no intention of resale ; a natural person who uses products for personal rather than business purposes. ซึ่งแปลได้ว่า ผู้ที่ซื้อสินค้าหรือบริการเพื่อใช้เป็นการส่วนตัวหรือใช้ในครัวเรือนโดยไม่มีเจตนาที่จะนำไปจำหน่ายต่อ และหมายความรวมถึง บุคคลธรรมดาที่ใช้ผลิตภัณฑ์เป็นการส่วนตัวแทนการใช้เพื่อจุดมุ่งหมายทางธุรกิจ

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” ในมาตรา 3 ไว้ว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า “ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ซื้อ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ ผู้กู้ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เข้าทำสัญญาอื่นใดเพื่อให้ได้มา ซึ่งทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใด โดยมีค่าตอบแทน ทั้งนี้การเข้าทำสัญญานั้นต้องเป็นไปโดยมิใช่เพื่อการค้า ทรัพย์สิน บริการ หรือประโยชน์อื่นใดนั้น และให้หมายความรวมถึง ผู้เข้าทำสัญญาในฐานะผู้ค้ำประกันของบุคคลดังกล่าว ซึ่งมิได้กระทำเพื่อการค้าด้วย”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้นิยามความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า “ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึง ผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย”

---

[36] ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** หน้า 739

[37] Hornby A S. (2002). **Oxford advanced learner's dictionary of current English.** p. 265.

ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ผู้บริโภค” หมายถึง “ผู้ซื้อ หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับ การเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความ รวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม” ดังนั้น “ผู้บริโภค” ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคจึงหมายถึง[38]

1) ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคยังนิยามความหมายของคำว่า “ซื้อ” และ “บริการ” ด้วยว่า

“ซื้อ” หมายความรวมถึง เช่า เช่าซื้อ หรือได้มา ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

“บริการ” หมายความว่า การรับจัดทำการงาน การให้สิทธิใดๆ หรือการให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่น แต่ไม่รวมถึงการจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงาน

ข้อสังเกต คำว่าซื้อ หรือ บริการ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีเกณฑ์ร่วมกันประการหนึ่งว่า ผู้ซื้อหรือผู้ใช้บริการต้องให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ดังนั้น ความตอนท้ายของบทนิยามความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงได้บัญญัติด้วยว่า “...และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ใช้บริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม”

2) ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ

เพียงแต่ได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการหากตราบใดที่ยังไม่มีการตกลงซื้อขายสินค้าหรือบริการกัน กรณีน่าจะยังไม่มีข้อโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการเกิดขึ้น อันจะทำให้ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบธุรกิจมีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภคได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ประกอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 7 แต่ถ้าผู้ประกอบธุรกิจมิใช่เพียงแต่เสนอหรือชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือบริการเท่านั้น หากแต่เพื่อจูงใจให้ผู้ซื้อที่ได้รับการเสนอหรือการชักชวนตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของตนผู้ประกอบธุรกิจได้มอบตัวอย่างสินค้าหรือบริการของตนให้ทดลองใช้บริโภคหรือทดลองใช้บริการด้วย และปรากฏว่าเกิดความเสียหายขึ้น บุคคลเหล่านี้ย่อมเข้าเกณฑ์เป็น “ผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหาย

---

[38] ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค.** หน้า 15-18.

ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งนอกจากจะเข้าเกณฑ์เป็น “คดีผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 (2) เพราะเป็นคดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วยังเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 3 (1) ด้วยเพราะต้องถือว่า “ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ” เป็น “ผู้บริโภค” และมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการตามมาตรา 3 (1) อันเป็นกรณีที่ถือได้ว่ามีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นแล้ว

3) ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

ผู้บริโภคที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริโภคที่ได้มาซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยการ “ซื้อ” หรือ “บริการ” ซึ่งกฎหมายวางหลักเกณฑ์ร่วมว่าต้องเสียค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นๆ เท่านั้น หากแต่กฎหมายยังขยายขอบเขตให้ความคุ้มครองไปถึงผู้ใช้สินค้าหรือบริการโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม อันเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคของสหประชาชาติ (General Assembly Resolulation) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) ซึ่งมีหลักการหลายข้อที่กำหนดให้รัฐบาลต้องควบคุมดูแลให้สินค้ามีความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นการใช้อย่างตั้งใจหรือการใช้แบบที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ กล่าวคือผู้ใช้สินค้าหรือบริการโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจโดยตรงก็ตาม แต่ผู้ประกอบธุรกิจย่อมสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าสินค้าหรือบริการที่นำออกมากระจายแพร่หลายในท้องตลาดนั้น อาจเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการที่ใช้สินค้าหรือรับบริการโดยไม่เสียค่าตอบแทนก็ตาม ดังนั้น ความตอนท้ายของบทนิยามความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงบัญญัติขยายความด้วยว่า “…และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม” ดังนั้น ผู้ประสบอุทกภัยที่ได้รับแจกสินค้าจำพวกเครื่องอุปโภคหรือบริโภคมาใช้ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม ก็ถือว่าเป็น “คดีผู้บริโภค” ตามบทนิยามความหมายแห่งมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยเหตุนี้คดีแพ่งระหว่างผู้ประสบอุทกภัยที่ได้รับแจกสินค้ากับผู้ผลิตสินค้าซึ่งเป็น “ผู้ประกอบธุรกิจ” ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าเช่นว่านั้น ย่อมเข้าลักษณะเป็น “คดีผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 (1) อีกทั้งยังอาจเป็น “คดีผู้บริโภค” ตามมาตรา 3 (2) ด้วยก็ได้หากเข้าลักษณะเป็นคดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วแต่กรณี

ข้อสังเกตว่ากฎหมายได้วางเกณฑ์ด้วยว่าต้องเป็น “ ...ผู้ใช้สินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ” ด้วย ดังนั้น หากเป็นผู้ใช้สินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยไม่ชอบ เช่น เป็นผู้ที่ไปลักสินค้ามาใช้ หรือใช้อาวุธปืนขู่เข็ญให้ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการ กรณีเช่นว่านี้ ย่อมถือไม่ได้ว่าผู้ใช้สินค้าหรือรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจนั้นเป็น “ผู้บริโภค” อันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเพราะเป็นผู้ใช้สินค้าหรือรับบริการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ยังขยายความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” นั้นให้หมายความรวมถึง “ผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย”

การวินิจฉัยว่าผู้ใดเป็น “ผู้เสียหาย” ตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย นั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจบทนิยามความหมายของคำว่า “สินค้า” “ผลิต” “ผู้เสียหาย” “ความเสียหาย” และ “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามที่บัญญัตินิยามความหมายไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ดังนี้

“สินค้า” หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

2.5.2 ความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ”

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ก็ได้ให้ คำนิยามความหมายของผู้ประกอบธุรกิจในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคไว้โดยผู้ประกอบการที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องเป็น “ผู้ประกอบธุรกิจ” ซึ่งหมายถึง ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้สั่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกอบคำนิยามต่างๆ ตามกฎหมายแล้ว จึงกล่าวได้ว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้[39]

1) ผู้ขาย จำเป็นที่จะต้องพิจารณาประกอบบทนิยามความหมายของคำว่า “ขาย” ซึ่งหมายถึง ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้จัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นตลอดจนผู้เสนอหรือชักชวนเพื่อการดังกล่าว ด้วย

2) ผู้ผลิตเพื่อขาย จำเป็นที่ต้องพิจารณาประกอบบทนิยามความหมายของคำว่า “ผลิต” หมายถึง ผู้ทำ (ทำให้เกิดสินค้าขึ้นไม่ว่าด้วยวิธีการใด) ผสม ปรุง ประกอบ ประดิษฐ์หรือแปรสภาพและหมายความรวมถึง ผู้ทำการเปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก หรือแบ่งบรรจุ เพื่อขายด้วยเช่นกัน

3) ผู้สั่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

4) ผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หมายถึง ผู้ซื้อ เช่า เช่าซื้อ หรือได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น เพื่อขาย ให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือจัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใดๆ ซึ่งสินค้าโดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

5) ผู้ให้บริการ ก็จำเป็นต้องพิจารณาประกอบบทนิยามความหมายของคำว่า “บริการ” ซึ่งหมายถึง ผู้รับจัดทำการงาน ผู้ให้สิทธิใดๆ หรือให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นแต่ไม่รวมถึงผู้รับจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงานด้วยเช่นกัน

6) ผู้ประกอบกิจการโฆษณา ก็จำเป็นต้องพิจารณาประกอบบทนิยามความหมายของคำว่า “โฆษณา” ซึ่งหมายถึงผู้ประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะกระทำการไม่ว่าโดยวิธีใดๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบข้อความ เพื่อประโยชน์ในทางการค้า

หลักเกณฑ์ของการควบคุมดูแลการโฆษณาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ

การโฆษณาต้องไม่ใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ไม่ว่าข้อความดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับ แหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าหรือบริการตลอดจนการส่งมอบ

---

[39] ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. (2551). **คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.** หน้า. 13-15.

การจัดหา หรือการใช้สินค้าหรือบริการโดยกำหนดลักษณะของข้อความที่ถือว่าเป็นข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม[40] เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเห็นว่าการโฆษณาใดฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย คณะกรรมการมีอำนาจให้แก้ไขข้อความหรือวิธีการโฆษณา ห้ามใช้ข้อความบางอย่างที่ปรากฏในการโฆษณา ห้ามการโฆษณา ฯลฯ[41] และเมื่อคณะกรรมการเห็นสมควรก็จะเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคหรือเมื่อได้รับคำร้องจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ หากคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม[42] ก็จะเข้าดำเนินคดีให้

ส่วนผู้ประกอบธุรกิจนั้นกฎหมายไม่ได้จำกัดว่าผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีสถานะเป็นนิติบุคคลเท่านั้น ดังนั้นบุคคลธรรมดาก็ย่อมเป็นผู้ประกอบธุรกิจได้หากได้กระทำการอันกฎหมายถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจดังที่ได้กล่าวข้างต้น แต่ที่สำคัญคือบุคคลนั้นต้องได้ดำเนินกิจการดังกล่าวเป็นปกติธุระด้วยจึงจะถือว่าเป็นผู้ประกอบธุรกิจมิใช่ทำเป็นครั้งคราว หรือเป็นการช่วยเหลือกันในทางสังคม หรือทางธรรมจรรยา หรือช่วยเหลือกันในครอบครัว ถึงแม้จะมีการเรียกดอกเบี้ยกันบ้างก็ไม่น่าถือว่าเป็นผู้ประกอบธุรกิจ[43]

เราต้องทำความเข้าใจในความหมายความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” ซึ่งเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย มิฉะนั้นย่อมไม่อาจวินิจฉัยชี้ขาดได้ว่าข้อพิพาทของบุคคลทั้งสองฝ่ายที่เกิดขึ้นนั้นเข้าลักษณะเป็น “คดีผู้บริโภค” ตามนัยแห่งมาตรา 3 หรือไม่ ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้บัญญัตินิยามของคำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” มีความหมายว่า “ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย” จากบทนิยามดังกล่าวย่อมสรุปได้ว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” ซึ่งจะเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งของคดีผู้บริโภคนั้นมีความหมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

1) ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และ

2) ผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติและวิธีพิจารณาความในศาลด้วย และในกรณีที่มีการสืบสิทธิก็ย่อมหมายความรวมถึง

---

[40] พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 22.

[41] พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 27.

[42] พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 39.

[43] คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์ที่ 33/2551.

ผู้สืบสิทธิที่เข้าแทนที่และอยู่ในสถานะเดียวกับผู้บริโภค หรือผู้ประกอบธุรกิจที่ตนเข้าไปสวมสิทธิด้วยเพราะไม่เช่นนั้นอาจทำให้เกิดช่องว่างในการหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ง่าย เช่น ผู้ประกอบธุรกิจที่ประสงค์หลีกเลี่ยงกฎหมายอาจโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลอื่นเป็นผู้ฟ้องคดีแทนได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์ในการผลิตหรือดำเนินการก่อสร้างอาคารเพื่อนำออกขายเอง หรือมีวัตถุประสงค์ในการซื้ออสังหาริมทรัพย์มาจากผู้อื่นเพื่อนำมาขายต่อเพื่อค้าหากำไรเป็นปกติธุระ หรือเป็นเพียงผู้ขายหรือผู้เสนอชักชวนเพื่อขายอสังหาริมทรัพย์โดยมีค่าตอบแทนก็ตาม ถ้าดำเนินธุรกิจเข้าลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ผู้ประกอบการนั้นก็อยู่ในความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ด้วย และถึงแม้ว่าผู้ประกอบธุรกิจรายนั้นจะยังไม่ได้ดำเนินการขออนุญาตจัดสรรที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดินก็ตามผู้บริโภคที่ซื้อบ้านและที่ดินไปจากผู้ประกอบธุรกิจดังกล่าวก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับนี้อยู่[44]

ผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้นิยามความหมายของกลุ่มคำ ซึ่งให้ความหมายเพียงพอที่จะสามารถสื่อความหมายของผู้ประกอบการตามกฎหมายฉบับดังกล่าวไว้ดังนี้

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือสั่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

2) ผู้นำเข้า

3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

---

[44] ภูษณิศา ยุทธศักดิ์. เล่มเดิม. หน้า 31-32.

2.5.3 ความหมายของ คำว่า “ชำรุดบกพร่อง”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเรื่องความชำรุดบกพร่องตามสัญญาซื้อขายเพื่อให้ผู้ขายรับผิดนั้นได้ปรากฏใน บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มาตรา 472 – 474 ซึ่งจะพิจารณาได้ดังนี้

ลักษณะสำคัญของความชำรุดบกพร่องในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472

ความชำรุดบกพร่องนั้นหมายถึงอะไรนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติก็ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิด

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่”

แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ก็ไม่ได้ให้ความหมายไว้ว่าความชำรุดบกพร่องหมายความว่าอย่างไร ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายคำว่า “ชำรุด” หมายความว่า เสื่อมจากสภาพเดิมจนถึงบกพร่องเสียหายหรือบุบสลายไป[45] ส่วนคำว่า “บกพร่อง” หมายความว่า ไม่ครบบริบูรณ์เท่าที่ควรมี ควรเป็น[46] และยังมีนักกฎหมายและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “ชำรุดบกพร่อง”ไว้ ดังนี้

“ขุนประเสริฐศุภมาตรา” เห็นว่า คำว่าทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่องนั้นหมายความว่า

1) ความเสื่อมเสียอย่างใดๆ ของทรัพย์สินนั้น ซึ่งเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคา

2) ความเสื่อมเสียที่ทำให้เสื่อมความเหมาะสมในการที่ใครๆ จะใช้โดยปกติ โดยสัญญา

“ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย” เห็นว่า ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง ความเสียหายในเนื้อวัตถุหรือทรัพย์ที่ทำการซื้อขายกัน

“กุศล บุญยืน” เห็นว่า ความชำรุดบกพร่อง หมายความถึง ความเสื่อมเสียในเนื้อหาของวัตถุหรือทรัพย์เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะเป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา และการชำรุดบกพร่องไม่ใช่เรื่องส่งมอบทรัพย์เป็นอย่างอื่นผิดจากข้อตกลงตามสัญญาตามมาตรา 320 เช่น คุณภาพต่ำกว่าแต่ถือว่าเป็นการชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ดังนั้นความชำรุดบกพร่องนั้นมิใช่หรือการส่งมอบทรัพย์สินน้อยกว่าที่ตกลงกัน แต่เป็นความเสื่อมเสียในตัววัตถุที่ซื้อขาย เช่น ชำรุด แตกหัก บุบ รั่ว ซึม หรือ

---

[45] ราชบัณฑิตยสถาน. เล่มเดิม. หน้า 362.

[46] แหล่งเดิม.

ร้าวแล้วแต่กรณี และรวมถึงการเน่า บูด เปื่อยยุ่ย อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา[47]

"วิษณุ เครืองาม" เห็นว่า ความชำรุดบกพร่อง ตรงกับคำในตัวบทภาษาอังกฤษว่า "Defect" ซึ่งหมายถึง การที่ทรัพย์สินชำรุดเสียหายจนเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติตามวิสัยของการใช้ทรัพย์ หรือตามข้อกำหนดในสัญญา กล่าวอีกนัยหนึ่งต้องเป็นความเสียหายในเนื้อหาของวัตถุหรือทรัพย์นั่นเอง[48]

"กิตติศักดิ์ ปรกติ" เห็นว่า ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง การที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นมีสภาพต่างจากสภาพที่ควรจะเป็นตามความมุ่งหมายของสัญญาไม่ใช่เพราะทรัพย์นั้น "ชำรุด" ในตัวของมันแต่เพราะทรัพย์นั้นไม่ได้ "มาตรฐาน" ตามความมุ่งหมายของสัญญา[49]

2.6 แนวคิดที่มาและความหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการพิจารณาที่กำหนดให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเอง และเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนและผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย (Similar Situation) ให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาความของศาลในครั้งเดียวเพื่อเยียวยาความเสียหายในทางแพ่งให้ได้รับผลทางกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน บุคคลที่ดำเนินคดีเพื่อตนเอง และเพื่อกลุ่มบุคคลจะเป็นคู่ความในคดีโดยมีฐานะเป็นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทน (Representative Party) ส่วนกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนจะไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาคดี และไม่ได้เป็นคู่ความในการดำเนินคดีแต่มีฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Class Member) การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ถูกนำมาใช้ในกรณีที่มีจำนวนผู้ที่มีส่วนได้เสียในมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีเป็นจำนวนมาก และการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมในคดีพร้อมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้โดยสะดวก ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งการชี้ขาดตัดสินซึ่งมีผลผูกพันร่วมกัน[50]

---

[47] ไผทชิต เอกจริยกร. (2553). **คำอธิบายกฎหมายซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้.** หน้า 198-200.

[48] วิษณุ เครืองาม. (2545). **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ.** หน้า 220.

[49] กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2541). **ความรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย** (รายงานการวิจัย). หน้า 13.

[50] ปราณี สาโร. (2547). **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: การเข้าเป็นสามชิกกลุ่ม ข้อจำกัด และประโยชน์ที่พึงได้รับ**. หน้า 34.

วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม และยังทำให้จำเลยไม่ได้รับผลกระทบจากการที่ศาลมีคำพิพากษาในแต่ละคดีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังทำให้สิทธิของผู้เสียหายรายย่อยมีโอกาสได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและยังมีผลทางด้านจิตวิทยาในการบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและมิให้มีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้โดยง่าย[51]

ความหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่มีจำนวนหลายคนสิทธิอย่างเดียวกันอันเกิดจากสถานการณ์เดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันในปัญหาที่ต้องวินิจฉัยกล่าวคือ ต้องมีข้อเรียกร้องหรือมีส่วนได้เสียร่วมกัน (Common Interest) โดยสมาชิกของกลุ่มต้องมีประโยชน์เป็นอย่างเดียวกันในการดำเนินคดี (All the persons represented must have the same interest in the proceedings) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นกรณีที่คนกลุ่มหนึ่งมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายจากการที่ตนถูกโต้แย้งสิทธิที่เกิดจากการกระทำเดียวกันในการฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องบรรยายลักษณะกลุ่มให้มีความแน่นอน และสามารถที่จะระบุได้ว่าใครบ้างจะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ศาลจะไม่ยอมรับการบรรยายลักษณะของกลุ่มที่ไม่ชัดเจนจนยากที่จะทราบว่าบุคคลใดเป็นสมาชิกของกลุ่มบ้าง รวมทั้งการบรรยายในลักษณะภาวะวิสัย (Objective) ซึ่งทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่ากลุ่มประกอบด้วยบุคคลเช่นใดบ้าง เช่น บรรยายว่าคนยากจนทั้งหมด หรือบุคคลที่มีนามสกุลเป็นชาวสเปน หรือเม็กซิโก เป็นต้น

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่อาจนำไปใช้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติได้ทุกประเภท เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการค้า กฎหมายล้มละลาย กฎหมายละเมิด กฎหมายหลักทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถดำเนินการได้ทั้งในฐานะที่เป็นโจทก์และจำเลย ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถูกนำไปใช้สำหรับการฟ้องคดีโดยใช้ในกรณีที่มีบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน มีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้เป็นอย่างเดียวกันและการวินิจฉัยข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกของกลุ่มทุกคน ซึ่งช่วยทำให้ปริมาณคดีลดลง รวมทั้งช่วยประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้เป็นจำนวนมาก

---

[51] ปรัชญา บัณฑิตอาภรณ์. (2552). **ปัญหาวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคพ.ศ. 2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.** หน้า 28.

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่มโจทก์จึงเป็นผู้กำหนดลักษณะของกลุ่มบุคคลว่ามีขอบเขตครอบคลุมเพียงใด และเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าโจทก์ฟ้องคดีเพื่อตนเองและเพื่อบุคคลอื่นที่มีสิทธิหรือข้อเรียกร้องอันเกิดจากปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงร่วมกัน และโจทก์ได้บรรยายลักษณะของกลุ่มบุคคลซึ่งตนดำเนินคดีแทนได้อย่างชัดเจนแล้ว ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้และเมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงกับรายละเอียดที่โจทก์บรรยายลักษณะของกลุ่มในคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม บุคคลนั้นจะมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีโดยอัตโนมัติทั้งนี้เป็นไปโดยผลของกฎหมายเว้นแต่จะใช้สิทธิขอออกจากกลุ่มภายในเวลาที่ศาลกำหนด

กลุ่มบุคคลต้องมีปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงร่วมกัน หมายถึงมีเหตุแห่งการฟ้องคดี (Cause of Action) ร่วมกันโดยจะมีข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ แต่เหตุนั้นต้องเกิดจากการกระทำใดๆ ที่มีผลกระทบต่อกลุ่ม และการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเหตุแห่งการฟ้องคดี อันเป็นเหตุร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ข้อเรียกร้องของโจทก์ต้องเป็นข้อเรียกร้องเดียวกับกลุ่มด้วย โดยศาลจะพิจารณาจากการที่ข้อเรียกร้องของโจทก์เกิดจากเหตุการณ์หรือการกระทำเดียวกับที่ก่อให้เกิดข้อเรียกร้องของกลุ่มและตั้งอยู่บนข้อกฎหมายเดียวกันหรือไม่ ซึ่งศาลมีดุลยพินิจที่จะกำหนดความเป็นปัญหาร่วมกันของกลุ่ม และในกรณีที่สมาชิกกลุ่มมีปัญหาที่เป็นปัญหาเฉพาะตัว เช่น ค่าเสียหายของสมาชิกกลุ่ม กรณีนี้ไม่เป็นอุปสรรคที่จะถือว่ากลุ่มมีปัญหาร่วมกัน[52]

[52] แหล่งเดิม.